

Marieke van Roessel

ONDERZOEK

De onderste steen boven

Jarenlang deed ik het voor de kost: onderzoeken, vragen stellen, antwoorden vergaren. De onderste steen boven! Als journalist was dat mijn bestaansrecht. Vond ik – vooral in het begin. Achteraf misschien enigszins pretentius, maar op dat moment was daar niets pretentius aan. Ter verdediging: ik ben nog opgeleid in de traditie dat journalisten ‘waakhonden der democratie’ waren. Ik bedacht kritische vragen, ik heb menigeen geprobeerd het vuur na aan de schenen te leggen. In ambtelijke dossiers gegraven om eventuele (bestuurlijke) fouten boven water te halen. Tijdens die onderzoeken probeerde ik zoveel mogelijk kennis te vergaren uit zoveel mogelijk bronnen. Hoe meer je weet, dacht ik, hoe beter het overzicht.

Nou, dat bleek vaak toch iets anders te liggen. Want hoe meer ik wist, hoe meer ik in de gaten kreeg dat ik ook nog heel veel niet bleek te weten. En ook; hoe meer ik wist, hoe genuanceerder ik ging denken: ‘A is waar, maar voor B blijkt ook wat te zeggen – en als je alles in ogenschouw neemt, is ook C een plausibel standpunt’. Het werd er allemaal niet eenduidiger op. Maar naarmate ik meer ervaring kreeg, gelukkig wel interessanter.

Nu doe ik soms weer een (klein) onderzoek. Naar de rekenproblemen van een kind, om maar eens wat te noemen. En weer voelt

Marieke van Roessel

K@MPPEL

Lees meer van Marieke op onze website!

Belangrijke data

De komende periode staan de volgende activiteiten op het programma:

26 april 2011
9 mei 2011

Bijeenkomst coaches CP1 en CP2
Ardennen/Eifel en erfgoedweek K

KEMPELKRANT

is een uitgave van Hogeschool de Kempel en verschijnt diverse malen per jaar. Deze krant beoogt allen die betrokken zijn bij het opleiden van toekomstige leraren op de hoogte te houden van ontwikkelingen binnen Hogeschool de Kempel.

De krant is ook digitaal beschikbaar via de website.

Redactie

Frank Coenders,
Yvonne Franzen,
Marcel Lemmen,
Nikky Wessels (n.wessels@kempel.nl)

Fotografie

Frank Coenders

Tekst, Lay-out en Realisatie

Bureau HOW, Eindhoven

Redactieadres

Hogeschool de Kempel
Deurneseweg 11, 5709 AH Helmond
tel. 0492 - 514 400
www.kempel.nl

Samen onderwijs maken

In het strategisch beleidsplan heeft Hogeschool de Kempel een aantal ambities geformuleerd waaronder ‘het stimuleren van kennisconstructie’. Die ambitie omschrijven we onder andere als volgt: ‘We beschouwen het leren als een sociaal-constructivistisch proces. Het gaat om het eigen maken van competenties die nodig zijn in maatschappij en beroep, waarbij veel aandacht uitgaat naar het zelf construeren van kennis en het verwerven van vaardigheden binnen leer(werk)gemeenschappen. We stimuleren de kennisconstructie onder meer door het uitvoeren van actieonderzoek. Ook het model waarin de student de pendel tussen praktijk, subjectief concept en theorie hanteert, draagt hier nadrukkelijk aan bij.’

Dat is nogal stevige kost. In deze Kempelkrant willen we verduidelijken hoe we dit in de praktijk brengen. Het is een themanummer geworden rondom het onderwerp ‘onderzoek’. Daarin komen allerlei lijnen bij elkaar. De noodzakelijke en stimulerende samenwerking met het werkveld, de beschouwende en nieuwsgierige houding van onze aanstaande leerkrachten en de kritische blik op ons eigen werk. De rode draad daarbij is: het verbetert de kwaliteit van het onderwijs in de brede zin van het woord.

Veel leesplezier!

Redactie Kempelkrant K

WAAROM IS WATER NAT?

“Juf, waarom is water nat?”. Goed onderwijs bestaat bij de gratie van een vraag, is onderzoek, is kinderwerk. Dat zit zo. Kinderen worden geboren met een vrijwel lege hersenmassa. Het is de bedoeling dat die grijze cellen zich tijdens de jeugd vullen met allerlei nuttige informatie. Informatie die er toe leidt dat het kind – eenmaal groot geworden – zijn eigen boontjes kan doppen en niet in zeven sloten tegelijk loopt. Om ervoor te zorgen dat de kinderhersen ontvankelijk zijn voor al dat nuttige beschikken kinderen over een eigenschap die er met het vorderen van de jaren een beetje uitslijt: nieuwsgierigheid. Kinderen zijn van nature nieuwsgierig. U kunt daar als geen ander over meepraten. Er is een fase in het kinderleven dat je als volwassene bijna horendol wordt van alle “waarom?”-vragen. Papa, waarom doen we dat? Mama, waarom heb jij krullen? Oma, waarom is opa dood? Opa, waarom komt Sinterklaas niet gewoon door de voordeur? Juf, waarom is water nat?

De ultieme nieuwsgierigheid. Bij de watertafel spelen en je afvragen waarom het water nat is. Het is precies diezelfde nieuwsgierigheid die de wetenschap voortstuwt. Als we niet van nature nieuwsgierig waren, was er ook geen wetenschap, en dus ook geen digitaal bord, iPad of citruspers. Kleine kinderen zijn de nieuwsgierigste mensen op de wereld. Maar kinderen van drie kunnen nog geen deeltjesversneller bouwen. Kinderen van twintig, dertig jaar en ouder, die we ‘volwassenen’ noemen, kunnen dat wel. Kleine kinderen moeten nog veel leren, zoals schrijven, rekenen en lezen. Dat doen ze in het door ons gegeven onderwijs. Dat onderwijs is gegarandeerd succesvol als de kinderlijke nieuwsgierigheid blijvend gestimuleerd wordt. Dat onderwijs leeft bij waarom-vragen van de nieuwsgierige kinderen en de ‘volwassen’ leerkrachten. Daar worden waarom-vragen niet afgedaan met daarom-

antwoorden. Daar leidt een waarom-vraag tot minstens drie andere vragen. Daar is onderwijs onderzoek. Waarom is water nat? U kent het antwoord. Veel succes met uw kinderwerk.

Taeke van den Akker
Lid CvB

Reacties zijn van harte welkom op t.akker@kempel.nl

Onderzoek? Leerzaam, uitdagend en praktijkgericht!

De afgelopen tien jaar heeft Hogeschool de Kempel veel energie, menskracht en geld gestoken in onderzoek onder andere door middel van twee lectoraten. Ook de samenwerkende basisscholen hebben daar een belangrijke bijdrage aan geleverd. Dat heeft veel kennis en inzichten opgeleverd. Het onderwijs is er beter van geworden. 'Onderzoek' is duidelijk een kwaliteitspijler van de opleiding geworden. Vandaar dat besloten is om de onderzoeksactiviteiten en werkzaamheden van het Kempellectoraat te verstevigen door de oprichting van het Kempelonderzoekscenrum (KOC). Hiermee wil Hogeschool de Kempel een vooraanstaande rol als educatief kennisinstituut in de regio vervullen.

Het Kempelonderzoekscenrum staat onder leiding van Jeannette Geldens: "Onderzoek, ja... het klinkt zo zwaar wetenschappelijk hè? Iedereen heeft er zijn eigen associaties mee. Maar het is

gewoon een middel om onze kwaliteit te borgen. We vinden het belangrijk dat iedereen die het onderwijs lief heeft een onderzoekende houding aanneemt. Goed kijkt wat er speelt, zich vragen stelt, over

de materie nadent. Nieuwsgierig is. Je kunt wel van alles aannemen en als vanzelfsprekend ervaren, maar dan ontzeg je jezelf de kans om jezelf en het vak te verbeteren. En daar draait het allemaal om. We voeren hier dus ook alleen praktijkgericht onderzoek uit. Zowel op wetenschappelijk niveau in samenwerking met universiteiten als op hbo-niveau. De samenwerking met basisscholen in de zogenaamde kenniskringen is daarbij van essentieel belang. Waar we ons onder meer mee bezighouden, is 'Leren in leerwerk gemeenschappen', 'Eigentijds toetsen en beoordelen', 'Leraren als change agents' en 'Kenmerken van werkplekleeromgevingen'."

Wat is het probleem?

"Als resultaat van een van onze onderzoeken – en daaraan kun je direct zien hoe praktijkgericht het is – werken we nu in alle facetten van de opleiding met 'een onderzoekslijn'. In 2009 is deze lijn in het eerste en tweede jaar doorgevoerd en vorig jaar in de laatste fase van de opleiding. We willen hiermee de onderzoeksvaardigheden van aanstaande leraren vergroten. Hierbij staat het door ons ontwikkelde denk- en handelingsmodel 'ROTOR' centraal. Het is een houvast voor aanstaande leraren om gestructureerd en onderzoekend tegen zaken aan te kijken, antwoorden te zoeken en er daarna het handelen op af te stemmen. De letters van ROTOR staan voor Retrospectie, Ontwerpen, Toepassen, Onderzoek en Reflectie. Oftewel: je dwingt jezelf heel

goed te kijken naar wat er aan de hand is. Wat is het probleem? Hoe wil je dat in kaart brengen? Wat wil je bereiken? Dan ga je objectief onderzoeken waardoor het probleem wordt veroorzaakt. Niet door zelf dingen in te vullen en zaken aan te nemen of door voor een ander te denken. Dus stel bijvoorbeeld maar vragenlijsten op, ga interviewen, probeer gegevens boven tafel te krijgen. Dan kun je op basis van de praktijkwerkelijkheid met elkaar conclusies trekken en maatregelen nemen om het anders te gaan doen."

Confronterende blik

"Deze onderzoekende houding vinden we essentieel voor onze aanstaande leraren. En we hopen echt dat ze met deze houding straks ook voor hun klas staan, dat het een automatisme wordt. Maar het gaat verder. We vinden ook dat wij als Hogeschool de Kempel zelf zo moeten handelen. We werken bijvoorbeeld met tutorgroepen. Soms gaat dat heel goed, soms wat minder. Hoe komt dat dan? Wat zijn de knelpunten? Wordt die vorm wel als betekenisvol leren gezien? Hoe kun je dan verbeteringen aanbrengen? Nou ga zo maar door. Zo kijk je heel systematisch, bewust en objectief naar je eigen proces en dat kan soms heel confronterend zijn. Maar het zorgt wel voor een continue verbetercyclus. Je denkt goed na over wat je doet, je krijgt zaken scherper op een rij. Iedereen weet dat er heel veel onderwijsontwikkelingen gaande zijn. Loop je dan mee met de meute? Nee, dan ga je kijken welk effect het oplevert voor het onderwijs. En beslis je op basis van harde gegevens of en hoe je daarin mee wilt gaan. Onderzoek zwaar wetenschappelijk? Soms wel, maar vooral heel leerzaam, uitdagend en in de praktijk goed toepasbaar." K

Lees meer over de 'ROTOR' op onze website!

K@MPHEL

Jeannette Geldens

Het mes snijdt aan veel kanten

Angelique Graat (42) is vierdejaars deeltijdstudent op De Kempel. Ze loopt stage op brede school De Zonnebloem in Liessel en heeft het in 'haar' groep 6 heel goed naar haar zin. De afgelopen maanden heeft ze zich beziggehouden met een actieonderzoek naar de effectiviteit van het leesonderwijs zowel in de onder- als bovenbouw. Directeur Frances Heggen vindt dat de Kempelstudenten met 'hun actieonderzoek' een duidelijke toegevoegde waarde leveren.

Angelique: "Het uitvoeren van mijn onderzoek levert op alle fronten voordeel op. Het is gewoon heel leerzaam. Alleen al het nadenken over hoe je zo'n onderzoek moet opzetten. Ik leer kritisch kijken naar het leesonderwijs en duik helemaal de theorie in. En het levert school resultaten op die gebruikt gaan worden om de leerresultaten te verbeteren. Dan nog het laatste: ik werk op deze manier aan de competentie 'Samenwerken met collega's'. Daar was het in feite ook om te doen, contacten leggen, informatie uitwisselen, doelen duidelijk maken en kennis delen."

Vruchten van plukken

Frances: "Er is ontzettend veel te doen op school. Toen Angelique een onderzoeksopdracht moest formuleren, hebben we echt gekeken hoe we die het best konden laten aansluiten op de onderwijsvernieuwingen

waar we mee bezig zijn. Je moet er samen iets aan hebben en samen enthousiast over zijn. Omdat het bij opbrengstgericht werken belangrijk is om de kinderen goed in beeld te brengen, paste het onderzoek van Angelique goed bij onze school. De resultaten ervan kunnen straks mooi meegenomen worden door de onderwijsbegeleidingsdienst die ons verder zal ondersteunen. Bovendien worden onze groepsplannen op de resultaten aangepast, we plukken er dus direct de vruchten van. Dat geeft een extra dimensie aan de stage."

Wat doe ik eigenlijk?

Angelique: "Door het simpele feit dat je met een onderzoek start, breng je al heel wat tweeweg. Ik heb tijdens een studiedag het project uitgelegd aan mijn collega's en ze theoretische informatie gegeven.

Daarna konden ze de vragenlijsten invullen die ik hiervoor had opgesteld. Daardoor ontstond er een bewustzijn, iedereen werd verplicht na te denken over 'het eigen handelen': wat doe ik nu

eigenlijk in de klas? Hoe ga ik om met verschillen tussen kinderen? Daarbij zijn de leerkrachten nog met elkaar in gesprek gegaan en brachten ze elkaar op ideeën. Nu zit ik in de afrondende fase van mijn onderzoek en hoop de resultaten snel te presenteren. Ik ben in ieder geval blij dat ik zo mijn steentje heb kunnen bijdragen aan de verbetering van het leesonderwijs hier op school." K

Angelique Graat en Frances Heggen

Op deze manier blijft het hangen

Ellen van de Ven is tweedejaars voltijdstudent. Ze heeft onlangs haar onderzoeksopdracht 'In hoeverre en hoe is er in de praktijk sprake van sociaal-constructivisme?' volgens de ROTOR-cyclus afgerond. Het was voor haar een eyeopener. "Dit wil ik echt meenemen in m'n loopbaan."

eerlijk gezegd, weet ik dan de volgende dag niet meer waar het over ging."

Een razendsnelle vertaalslag

"Je begint met de retrospectie (R): wat is sociaal-constructivisme eigenlijk? Je duikt de theorie in, gaat artikelen lezen en krijgt specifieke lessen over het onderwerp. Dan komt de ontwerpfase (O). Je gaat na welke observatiepunten je kunt formuleren en welke vragen je kunt stellen om erachter te komen of er sprake is van sociaal-constructivisme. Ik besloot om een rekenles van mijn mentor te observeren

aan de hand van een soort checklist. Vervolgens ga je het toepassen (T). Ik heb mijn mentor geïnterviewd om erachter te komen of bepaalde handelingen bewust of onbewust waren en heb om verheldering gevraagd. Daarna kwam het echte onderzoeken (O). De informatie die ik verzameld had, heb ik geanalyseerd door de scores in percentages om te zetten (hoe vaak was er sprake van een bepaalde handeling) en het interview na te pluizen op betekenisvolle tekstfragmenten. En dan volgt de reflectie (R). Conclusies trekken dus. Maar dat niet

alleen, want op basis daarvan heb ik zelf een eigen rekenles ontworpen. En die zag er dus heel anders uit dan mijn lessen van vóór het onderzoek. Onvoorstelbaar eigenlijk hoe snel je op deze manier de theorie naar de praktijk weet te vertalen. Je vraagt je heel direct af van 'wat betekent dit nu voor mij als leerkracht en wat betekent dit voor mijn les?'. Het gaat leven, ik weet nu gewoon dat ik in ieder geval elementen van het sociaal-constructivisme wil laten terugkomen in mijn lessen. Zie dat maar met alleen een theorieboek te bereiken." K

Ellen van de Ven en docent Janneke Rutten

"Ik heb er echt veel van geleerd. Door dit onderzoek, wat acht weken duurde, begrijp ik dingen opeens. Zie ik dat ik in de klas eigenlijk veel te snel heb gestraft; ik kan beter meer belonen. Dit blijft hangen. Weet je, ik ben zo'n student die heus de aangeboden theorie wel kan leren en dan een goed cijfer haalt. Maar